

4 en 5 mei

Herinneren

Ik herinner mij dat mijn oma, naarmate ze ouder werd, steeds vaker verhalen over de oorlog vertelde. Dat vond ik bijzonder. Daardoor besepte ik: vrijheid is niet vanzelfsprekend. Dat moet je blijven herinneren.

Hoewel ik ook regelmatig van ouderen hoor dat ze bepaalde gebeurtenissen uit de oorlogsperiode liever vergeten, is het tegelijkertijd voor jongere generaties goed om te herinneren. Dat gebeurt op 4 en 5 mei, maar ook door het zien van films over de oorlog, of het horen van verhalen, zoals van mijn oma, of het lezen van dagboeken, zoals van Anne Frank.

Een ander bekend dagboek uit de tijd van de Tweede Wereldoorlog is dat van Etty Hillesum. Deze joodse jongedame was 26 jaar toen de oorlog uitbrak. Vanaf 1941 begon zij haar dagboek te schrijven.

In haar dagboek geeft ze ontroerende inkijkjes in haar innerlijk leven. Ze schreef over haar liefde voor mensen. Ze schreef ook over de haat die rondwaarde. Ze vroeg zich heel eerlijk af of zijzelf aan de andere kant, de kwade kant, had kunnen staan als ze in die omstandigheden was gedreven:

'Wat is het toch in de mensen om anderen kapot te willen maken? vroeg Jan verbitterd. Ik zeg: De mensen, ja de mensen, maar bedenk dat je daar zelf ook onder valt.' p. 57

Die mogelijkheid om anderen te vernietigen, dat kwade, zit volgens Etty dus ten diepste in ieder mens. Daarom is het zaak al in je eigen hart de liefde tot bloei te laten komen, zodat de haat geen kans krijgt.

Ik herinner me dat ik vijf jaar geleden in het kamp Auschwitz-Birkenau was. Ik vond het een bizarre ervaring. Ik dacht: 'Hoe hebben mensen elkaar zoiets kunnen aandoen?' En al snel daar achteraan: 'Had ik ook zo'n kampbewaarder kunnen zijn? Zit dat ook in mij?'

Volgens Etty Hillesum ten diepste wel. Daarom probeerde ze juist vanuit liefde te leven.

Vanuit innerlijke kracht deed ze hevige moeite om de bezetter niet te haten, maar in liefde te leven. Ze had het idee dat zolang je de ander haat, zelfs de bezetter, je bijdraagt aan de algemene haat in de wereld:

'En laten we ervan doordrongen zijn, dat ieder atoompje haat, dat wij aan deze wereld toevoegen, haar onherbergzamer maakt dan ze al is.' p. 49

Ze meent zelfs dat oorlog al heel klein begint en dat het zaak is om het bij dat kleine al te laten stoppen:

'Alle catastrofes komen voort uit ons zelf. En waarom is er oorlog? Misschien omdat ik af en toe neiging heb om m'n medemens af te snauwen. Omdat ik en m'n buurman en iedereen niet genoeg liefde in zich heeft. En men kan de oorlog en al z'n uitwassen bestrijden door in zichzelf, dagelijks, ieder ogenblik, die liefde te bevrijden en kans te geven om te leven.' p. 58

Het herinneren van de oorlog komt dan wel heel dichtbij. Als ik Etty's woorden mag geloven, betekent het dat herinneren verder gaat dan 4 en 5 mei. Het betekent dat ik elke dag, ieder moment, herinner dat liefde moet bloeien, om vrede te kunnen stichten. Niet alleen op het grote wereldtoneel, maar al in de omgang met mijn buurman, met collega's, met bewoners en vrijwilligers.

Deze inzichten van Etty kunnen confronterend zijn. Ze had echter wel recht van spreken. Ze werd zelf opgepakt en uiteindelijk naar Auschwitz getransporteerd, waar ze in 1943 stierf.

In 2014 wordt in het bijzonder stilgestaan bij deze dagboeken van Etty Hillesum, omdat het 100 jaar geleden is dat zij werd geboren. Haar dagboeken herinneren aan de bizarre tijden van de oorlog. Ze herinneren ook dat vrede niet vanzelfsprekend is. En dat vrede al begint in het klein, in de gewone alledaagse omgang met elkaar. Zelfs

dat vrede begint in je eigen hart.

Tim van Iersel, geestelijk verzorger

(t.vaniersel@libertasleiden.nl; aanwezig op dinsdag en donderdag)

Naar aanleiding van en met verwijzingen naar: J. van der Molen en K.A.D. Smelik, *'Ik zou lang willen leven.'* Het verhaal van Etty Hillesum, Amsterdam 2014.

Een volk dat voor tirannen zwicht

Allen, die hier tesamen zijn,
de levenden, de doden,
de handbreed, die ons scheidt, is klein,
wij zijn tesaam ontboden
voor het gericht ...

Gedenk de liefste, die hier ligt,
de broeder, vriend of vader,
maar gun Uw ogen wijder zicht,
aanzie het land en alle mens tegader,
hoor dit bericht:

Wij staan tesaam voor het gericht
voor goed of kwaad te kiezen,
een volk dat voor tirannen zwicht
zal meer dan lijf en goed verliezen
dan dooft het licht.

H.M. van Randwijk

ingezonden door Willem van den Brink, kamer 110